

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023 (HE 154/2022 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 27.10.2022.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- budjettineuvos Merja Salmi, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Sanna Nieminen, valtiovarainministeriö
- ylijohtaja Atte Jääskeläinen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Riitta Kaivosoja, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Esko Ranto, opetus- ja kulttuuriministeriö
- talousjohtaja Pasi Rentola, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Tiina Silander, opetus- ja kulttuuriministeriö
- prosessijohtaja Antti Vettenranta, Haaga-Helian, Laurean ja Metropolian strateginen korkeakoululiittouma (3AMK)
- kehitysjohtaja Susanna Niinistö-Sivuranta, Helsingin yliopisto
- akateeminen johtaja, professori Mirjamajja Mikkilä-Erdmann, Opettajankoulutuksen kansallinen tietovaranto FinTED
- operatiivinen johtaja, tiedekuntapäällikkö Anu Warinowski, Opettajankoulutuksen kansallinen tietovaranto FinTED
- ylijohtaja Riitta Maijala, Suomen Akatemia
- johtaja Paula Tuovinen, Taiteen edistämiskeskus
- erityisasiantuntija Päivi Väisänen-Haapanen, Suomen Kuntaliitto
- asiantuntija Saku Lehtinen, Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry
- toiminnanjohtaja Sarianna Reinikainen, Erilaisten Oppijoiden Liitto ry
- pääsihteeri Hanna Kosonen, Forum Artis ry
- johtava asiantuntija Mikko Valtonen, Keskuskauppakamari
- pääsihteeri Rosa Meriläinen, Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry
- erityisasiantuntija Risto-Matti Alanko, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry

Valiokunnan lausunto SiVL 25/2022 vp

- koulutuspolitiikan johtaja Nina Lahtinen, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- puheenjohtaja Karita Koskinen, Pohjanmaan Luokanopettajat ry
- elinkeinopolitiikan johtaja Heikki Kuutti Uusitalo, Sivistystyönantajat ry
- puheenjohtaja, rehtori Marko Jokinen, Suomen Luokanopettajat ry
- yhteiskuntasuhteiden päällikkö Toni Ahva, Suomen Olympiakomitea ry
- pääsihteeri Riikka Juntunen, Suomen Paralympiakomitea ry
- professori Pasi Koski

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus (Jotpa)
- Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
- Opetushallitus
- Sodan ja rauhan keskus Muisti
- Valtion liikuntaneuvosto
- Innovaatorahoituskeskus Business Finland
- Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore
- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry
- Finlands svenska författareförening rf
- Hämeen Liikunta ja Urheilu ry
- LiveFIN ry
- Lukukeskus-Läscentrum ry
- Luovan työn tekijät ja yrittäjät ry
- Music Finland ry
- Professoriliitto ry
- Sanasto ry
- SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- Suomen Filmikamari ry
- Suomen Kansanopistoyhdistys ry
- Suomen kesäyliopistot ry.
- Suomen Kirjailijaliitto r.y.
- Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry
- Suomen Taiteilijaseura
- Suomen Teatterit ry
- Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry
- Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto ry
- Tapahtumateollisuus ry
- Tieteentekijöiden liitto ry
- Vammaisfoorumi ry
- Vapaa Sivistystyö ry
- Yliopistokeskusten yhteistyöfoorumi

Valiokunnan lausunto SiVL 25/2022 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen talousarvioesityksessä vuodelle 2023 jatketaan panostuksia kasvatus- ja koulutuspalveluiden järjestämiseen. Esityksessä on osoitettu määrärahat myös korkeakoulutukseen ja tutkimukseen sekä kulttuuria, taidetta, liikuntaa ja nuorisotyötä varten. Myös opiskelijoiden taloudellista asemaa parannetaan. Rahapelituoton edunsaajille kompensoidaan tuoton alentumisen vaikutukset vastaavasti kuin vuonna 2022.

Oppivelvollisuuden laajentamisen ja toisen asteen koulutuksen maksuttomuuden toimeenpanoa jatketaan. Uudistuksen määrärahataso nousee ensi vuonna 102 miljoonaan euroon, ja sen piirissä aloittaa jo kolmas ikäluokka. Ensimmäisten tulosten perusteella keskeyttäminen on vähentynyt ja myös eri osapuolten, erityisesti kuntien ja toisen asteen koulutuksen järjestäjien, yhteistyö on toiminut hyvin.

Oppilas- ja opiskelijahuollon palvelujen vahvistamista perusopetuksessa ja toisella asteella jatketaan hallitusohjelman mukaisesti. Ensi vuoden rahoitustaso on 12 miljoonaa euroa, ja lisäksi vastaavaa rahoitusta on hyvinvointialueiden valtionosuuksissa 17 miljoonaa euroa.

Lasten ja nuorten harrastustoimintaan ehdotetaan aiempien päätösten mukaisesti 14,5 miljoonaa euroa. Tämä ns. Suomen malli tuo lisää harrastuksia lasten ja nuorten koulupäivän yhteyteen.

Hallituksen tavoitteena on 2 500 uuden hoiva-avustajan kouluttaminen vuosina 2023—2025. Vuodelle 2023 hoiva-avustajien koulutukseen ehdotetaan lisättäväksi yhteensä 18,6 miljoonaa euroa, josta Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen momentille 10,8 miljoonaa euroa ja ammatillisen koulutuksen valtionosuusmomentille 7,8 miljoonaa euroa. Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen toimintamenoihin ehdotetaan myös 5,5 miljoonan euron lisäystä ukrainalaisille kohdennettaviin koulutuksiin.

Hallinnonalan määrärahoihin sisällytetään lakisääteiset indeksitarkistukset. Talousarvioehdotuksessa on otettu huomioon Suomen saannon aleneminen EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen varoista.

Valiokunta pitää edellä todettuja määrärahaehdotuksia tarpeellisina ja pitää myönteisenä, että lapsibudjetointiin on koottu keskeiset lapsiin kohdistuvien toimintojen määrärahat.

Valiokunta on päättänyt käsitellä hallituksen vuoden 2023 talousarvioesitystä seuraavista teemoista: perustaidot ja oppimisen tuki, opetuksen laatu sekä tasa-arvo; osaavan työvoiman saataavuus ja kohtaanto; tutkimus- ja kehittämistoiminta; opettajankoulutuksen kehittäminen; kulttuuri koronasta selviytymisen ja valtionrahoituksen näkökulmasta sekä liikunta erityisesti lasten hyvinvoinnin tukemisen näkökulmasta.

Valiokunnan lausunto SiVL 25/2022 vp

Opetuksen laatu ja tasa-arvo

Opetuksen laadun ja tasa-arvon kehittämistyötä on toteutettu pääsääntöisesti osana Oikeus oppia -ohjelmia. Varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen vahvistamiseksi on tehty useita säädosmuutoksia, kuten esimerkiksi kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu 105 kunnassa.

Talousarvioesityksessä koulutuksellisen tasa-arvorahoituksen vakiinnuttamisen rahoitustasoksi esitetään noin 15,3 miljoonaa euroa esi- ja perusopetuksen osalta. On tärkeä kiinnittää huomiota siihen, että tavoitteiden, joihin kuntia valtionavustuksen saamiseksi veloitetaan, tulee olla realistisia siten, että niihin varatuilla määrärahoilla pystytään tukemaan toiminnan järjestämistä asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Valiokunta korostaa myös, että opetuksen laadukas järjestäminen edellyttää riittävää perusrahoitusta.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että kuluvaan vuoteen nähden varhaiskasvatuksen tasa-arvorahoitus päättyy. Perusopetuksen osalta laskua on 80 miljoonaa euroa kuluvaan vuoteen verrattuna. Valiokunta pitää tärkeänä, että tasa-arvorahoitus sekä varhaiskasvatukseen että esi- ja perusopetukseen pysyy tulevaisuudessa vakaalla tasolla. Valiokunta toteaa, että kasvatuksen ja koulutuksen toimijoiden pitkäjänteinen ja ennakoiva tukeminen edellyttää, että käytettävissä oleva määrärahan taso ei vaihtele voimakkaasti eri vuosina.

Valiokunta toteaa, että vaikka hallituksen toimeenpanemat määräaikaiset hankkeet ovat hallituskauden myötä päättyneissä, näkyvät ne edelleen koulujen ja varhaiskasvatuksen arjessa. Vuonna 2022 myönnettyä tasa-arvorahaa voidaan käyttää myös ensi vuoden aikana.

Suomessa perusopetuksen oppilaiden osaaminen on kouluissa samaa tasoa eri puolilla maata. Oppilaan kielitausta, oppilaitoksen opetuskieli ja kuntaryhmä selittävät vain pienen osan osaamiseroista perusopetuksen alussa ja lopussa. Perusopetus on edellä mainittujen tekijöiden valossa Suomessa tasalaatuista.

Oppimisen tasa-arvon tarkastelussa on tärkeää kiinnittää huomiota myös sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumiseen. Saadun asiantuntijalausannon mukaan tyttöjen ja poikien taidot ovat sekä matematiikassa että äidinkielessä samalla tasolla ensimmäisen luokan alussa, ja eroja alkaa syntyä myöhemmin. Sukupuolten välisiä osaamiseroja on nähty toistuvasti erityisesti äidinkielen arvioinneissa yhdeksännellä luokalla.

Sukupuoli ei kuitenkaan ole olennainen tekijä osaamiserojen selittämiseksi. Niin tyttöjen kuin poikien osaamisessa yksilölliset vaihtelut ovat suuria. Keskiarvojen erot eivät saadun asiantuntijalausannon mukaan synny kaikkien poikien heikosta osaamisesta vaan siitä, että taidoiltaan heikkoja poikia on enemmän kuin taidoiltaan heikkoja tyttöjä. On muistettava, että koulussa on myös paljon tyttöjä, joiden oppimisesta olisi syytä olla huolissaan. On tärkeää, että oppilaat tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yksilöinä, eivät sukupuolensa edustajina.

Saadussa asiantuntijalausunnossa on kiinnitetty huomiota siihen, että osaamiseroja on erityisesti yksilöiden, mutta myös koulujen välillä. Lisäksi talouden, väestön ja hyvinvoinnin erot ovat kasvaneet viime vuosina, ja ne heijastuvat oppijoiden tasa-arvoisiin oppimisen mahdollisuuksiin kai-

Valiokunnan lausunto SiVL 25/2022 vp

killa koulutusasteilla. Arviointien tulokset osoittavat, että koronapandemia on vahvistanut eriarvoistumiskehitystä. Oppimis-, osaamis- ja hyvinvointivaje liittyvät toisiinsa.

Valiokunta on koulutuspoliittisesta selonteosta antamassaan mietinnössä (SiVM 19/2021 vp — VNS 1/2021 vp) käsitellyt laajasti opetuksen ja koulutuksen tasa-arvoa ja siinä toteamansa uudistaen pitää tärkeänä jatkaa toimia koulutuksellisen tasa-arvon toteutumiseksi. Toimenpiteitä suunniteltaessa on tärkeää tunnistaa sekä onnistumiset että kehittämiskohteet.

Perustaidot

Valiokunta aikaisemmin esille tuomansa (esim. SiVM 19/2021 vp — VNS 1/2021 vp ja SiVL 11/2020 vp — HE 146/2020 vp) uudistaen painottaa toimenpiteitä perustaitojen, luku-, kirjoitus- ja laskutaidon, oppimisen esteiden tunnistamiseksi ja kyseisten taitojen oppimista edistävien toimien vahvistamiseksi. Perustaitojen oppimisen kehittämiseen on tärkeää panostaa koko opintopolulla varhaiskasvatuksesta lähtien.

Lukutaito on avaintaito niin opiskelussa kuin työelämässäkin. Lukutaito ja lukuharrastus ovat myös vahvasti yhteydessä muiden aineiden, kuten matematiikan ja luonnontieteiden, oppimiseen ja osaamiseen. Sillä on yhteys myös mm. luovuuteen, empatiakykyyn ja yksilön hyvinvointiin.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että talousarvioesityksessä ei ole osoitettu määrärahaa Kansallisen lukutaitostrategian 2030 toimeenpanoon vuodelle 2023. Kansallisessa lukutaitostrategian¹ valmistelussa on tehty erinomaista työtä. Siinä on tartuttu lukutaidon eriytymisen haasteeseen tutkimustietoon perustuen ja esitetty sekä tavoitteita että konkreettisia toimenpide-ehdotuksia lukutaitotyön pitkäjänteiseksi kehittämiseksi. Kansallista lukutaitostrategiaa on toteutettu myös Lukeva koulu- ja Lukeva varhaiskasvatus -hankkeilla sekä Lukeva kunta -verkostossa. Sivistysvaliokunta painottaa lukutaitostrategiassa esitettyjen toimenpiteiden määrätietoista ja pitkäjänteistä toteuttamista sekä resurssien osoittamista pysyväälle lukutaito-ohjelmalle ja esittää, että valtiovarainvaliokunta varaa niihin riittävän rahoituksen.

Kansallisen lukutaitostrategian yhtenä toimenpide-ehdotuksena on vahvistaa lukemista lapsiperheissä perehdyttämällä huoltajia lukemiseen ja monipuolisiin lukutaitoihin esimerkiksi jatkamalla Lukulahja lapselle -ohjelmaa osana lastenneuvolapalveluja. Lukukeskuksen neuvolaohjelma Lukulahja lapselle käynnistyi Suomen Kulttuurirahaston 1,2 miljoonan euron satsauksella vuosiksi 2019—2021. Ohjelmaa on jatkettu vuonna 2022 eduskunnan myöntämällä rahoituksella. Kyseinen neuvolaohjelma tavoittaa koko syntyvän ikäluokan, ja vuoden 2022 loppuun mennessä hankkeessa laaja-alaisen asiantuntijatyöryhmän tuella koottu kirjakassi on jaettu yhteensä 200 000 vauvaperheeseen.

Lukulahja lapselle -hankkeen toteuttaminen vaatii pitkäjänteistä työtä. Ohjelman jatkamiseksi tarvitaan 350 000 euron vuosittainen rahoitus. Sivistysvaliokunta pitää erittäin tärkeänä varmistaa hankkeelle rahoitus mahdollisimman pitkäjänteisesti ja esittää, että Lukulahja lapselle -hankkeen toteuttamiseen varmistetaan talousarvioesityksessä 350 000 euron rahoitus.

¹ https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/kansallinen_lukutaitostrategia_2030_0.pdf

Valiokunnan lausunto SiVL 25/2022 vp

Oppimisen tuki

Saadussa asiantuntijalausunnossa on tuotu esille huoli perusopetuksen tilasta ja oppilaiden varhaisen tuen haasteista ja kiinnitetty huomiota siihen, että kolmiportaisen tuen toimivuudessa on vielä haasteita ja siten kehitettävää. Valiokunta tiedostaa mainitut huolet ja aikaisemmin eri yhteyksissä esille tuomaansa (muun muassa SiVM 19/2021 vp — VNS 1/2021 vp, SiVL 17/2021 vp — HE 146/2021 vp ja SiVL 5/2021 vp — HE 241/2020 vp) viitaten painottaa lasten ja nuorten oppimisen ja hyvinvoinnin tukemisen tärkeää merkitystä. On oleellista, että tuki on riittävästi resursoitu ja järjestetty siten, että se on lähellä oppilasta ja saatavilla heti tuen tarpeen ilmetessä. Moniammatillisen yhteistyön koulujen arjessa sekä opetuksen järjestäjien ja hyvinvointialueiden välillä tulee olla saumatonta siten, että oppilaita pystytään tukemaan parhaalla mahdollisella tavalla.

Oppimisvaikeuksien ja muiden syiden vuoksi oppimisessaan tukea tarvitsevia lapsia on noin 20 % lapsista. Saadun asiantuntijalausunnon mukaan tukea tarvitsevien oppilaiden määrä on kasvanut perusopetuksessa jatkuvasti 2000-luvulla. Kolmiportaiseen tukeen siirtyminen vuonna 2011 laski hieman erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden määrää, ja vastaavasti tehostettua tukea saavien oppilaiden määrä alkoi kasvaa. Erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden määrä on kuitenkin jälleen ollut kasvussa vuodesta 2014 lähtien. Valiokunta korostaa, että oppimisen tuen toimivuus on koulutuksen tasa-arvon toteutumisen kannalta erityisen oleellista jokaisella koulutusasteella.

Valiokunta korostaa, että oppimisen yhdenvertaisten edellytysten kehittämisessä on keskeistä vahvistaa yleisen tuen toimia (kolmiportaisen tuen ensimmäinen taso) oppilaan yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Oikeanlainen ja oikea-aikainen tuki oppilaan omassa opetusryhmässä yhdessä oppilaan oppimista tukevan pedagogiikan toteuttamisen kanssa ennaltaehkäisee vahvempia tukitoimia edellyttäviä vaikeuksia.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että eduskunnan täysistunto on sivistysvaliokunnan ehdotuksesta hyväksynyt kannanoton, jossa edellytetään, että hallitus toteuttaa oppimisen tuen järjestelmän kokonaisuudistuksen (Eduskunnan kirjelmä EK 15/2022 vp — VNS 1/2021 vp, kannanoton kohta 6), ja pitää tärkeänä, että uudistuksen valmisteluun ja toimeenpanoon ryhdytään mahdollisimman pian.

Oppivelvollisille suunnattu opetus kansanopistoissa

Talousarvioesityksessä vuodelle 2023 on kansanopistoille kohdennettu 3,5 miljoonaa euroa oppivelvollisille suunnatun koulutuksen toteuttamiseen. Mainitulla määrärahalla on varauduttu noin 650 opiskelijan opettamiseen.

Saadun asiantuntijalausunnon mukaan kansanopistoissa elokuussa 2021 käynnistyneestä oppivelvollisille suunnatusta vapaan sivistystyön koulutuksesta on saatu hyviä kokemuksia ja koulutukselle on kasvava tarve. Vuoden 2022 yhteishaussa kyseiseen koulutukseen oli noin tuhat ensisijaista hakijaa.

Valiokunnan lausunto SiVL 25/2022 vp

Opistovuosi oppivelvollisille on tärkeä perusopetuksen jälkeinen koulutusvaihtoehto, joka edesauttaa nuorten yhdenvertaisia mahdollisuuksia siirtyä jatko-opintoihin. Sivistysvaliokunta pitää tarpeellisenä, että talousarviossa otetaan huomioon tarve lisätä Opistovuosi oppivelvollisille -koulutukseen opiskelupaikkoja siten, että opiskelupaikkoja on tuhannelle nuorelle vuosittain.

Valiokunta edellä todetun perusteella esittää, että vuoden 2023 talousarvion kansanopistojen määrärahasa huomioidaan talousarvioesityksessä esitettyyn nähden 350 opiskelijapaikan lisäystarve oppivelvollisten kouluttamiseen sekä siihen liittyen oppivelvollisten oppimateriaalikustannusten kattaminen.

Osaavan työvoiman saatavuus

Suomen vakava osaajapula haittaa yritysten toimintaa ja jatkuessaan tulee myös olemaan keskeinen uhka talouskasvulle ja kilpailukyvyn kehittymiselle. Valiokunnan asiantuntijalausunnossa todetaan, että n. 70 % yrityksistä kokee tällä hetkellä pulaa osaavasta työvoimasta. Valiokunta yhtyy asiantuntijalausunnon näkemykseen siitä, että osaaminen kehittyy työuran aikana, joten myös yritysten innovaatiokannusteilla on tärkeä rooli Suomen osaamis pohjan kehittämisessä.

Sivistysvaliokunta kiinnittää valtioneuvoston vakavaa huomiota tuoreeseen OECD:n tilastoraporttiin, josta käy ilmi, että suomalaisten korkeakoulutettujen määrä on alle OECD:n keskitason. Valtioneuvoston koulutuspoliittisessa selonteossa (VNS 1/2021 vp) on asetettu tavoite, jonka mukaan puolet ikäluokasta suorittaa korkeakoulututkinnon vuonna 2030. Tämän tavoitteen toteuttaminen edellyttää merkittäviä aloituspaikkalisäyksiä, jotka tulee selonteossa todetun mukaisesti suunnata niille aloille ja alueille, joilla on koulutuskysyntää ja joilta työllistytään hyvin. Sivistysvaliokunta on selonteosta antamassaan mietinnössä (SiVM 19/2021 vp) todennut, että koulutuksen laadukysymykset sekä opetuksen ja ohjauksen resurssitarpeet on tärkeää pitää rinnakkain tutkintomäärien ja koulutuksen saavutettavuuden tavoitteiden kanssa. Valiokunta kehottaa valtiovarainvaliokuntaa harkitsemaan korkeakoulujen aloituspaikkojen lisäämistä vuonna 2023.

Koulutustason nosto on yksi merkittävä keino vastata tulevaisuuden osaajatarpeeseen, ja tavoite koulutustason nostamisesta vaatii korkeakoulutuksen koulutusmäärien kasvattamista. Valiokunta katsoo, että tavoitteen saavuttaminen edellyttää suunnitelmallisia ja pitkäjänteisiä toimenpiteitä ja riittävää rahoitusta laadukkaan koulutuksen turvaamiseksi. On tärkeää huolehtia korkeakoulujen vahvasta, vakaasta ja ennakoitavasta perusrahoituksesta.

Sivistysvaliokunta on käsitellyt osaamisen kohtaanto-ongelmaa laajasti ns. omana asianaan ja todennut, että ongelman ratkaiseminen vaatii toimenpiteitä monella rintamalla samanaikaisesti (SiVL 15/2022 vp — O 9/2022 vp). Lausunnossa on todettu valiokunnan kantavan erityistä huolta sosiaali-, terveys-, kasvatus- ja opetusalan henkilöstön riittävydestä. Mainittujen alojen työvoimatarpeisiin vastaamiseksi molemmilla kansalliskielillä tulee valiokunnan näkemyksen mukaan ryhtyä välittömästi konkreettisiin toimenpiteisiin. Valiokunta toteaa, että yksinomaan koulutusmäärien lisääminen ei riitä keinoksi ongelman ratkaisemisessa, vaan myös alojen veto- ja pitovoimaan sekä koulutusten läpäisyasteeseen tulee kiinnittää huomiota.

Sivistysvaliokunta nostaa tässä yhteydessä esiin tarpeen tarkastella erityisesti varhaiskasvatuksen opettajien aloituspaikkamäärien riittävyttä ja alan vetovoimaa. Asiasta on tarpeen tehdä pe-

Valiokunnan lausunto SiVL 25/2022 vp

rusteellinen uusi arvio ennen yliopistojen seuraavaa sopimuskautta. Valiokunta viittaa eduskunnan hyväksymään lausumaan (SiVM 5/2018 vp) siitä, että valtioneuvosto huolehtii varhaiskasvatuksen opettajien koulutustarjonnan tasalaatuisesta ja riittävästä sekä alueellisesti ja kielellisesti tasapainoisesta kohdennuksesta Suomen kaikissa osissa. Osaavan ja kelpoisen työvoiman saataavuus on jo tällä hetkellä haasteellista useissa kunnissa. Valiokunta pitää välttämättömänä, että tilanteeseen löydetään pikaisesti ratkaisuja. (*Valiokunnan lausumaesitys 1*)

Tutkimus- ja kehittämistoiminta

Hallitusohjelman, kansallisen TKI-tiekartan sekä parlamentaarisen TKI-työryhmän linjausten mukaisesti Suomen tavoitteena on nostaa tutkimus- ja kehittämismenot neljään prosenttiin bkt:stä vuoteen 2030 mennessä. Julkisen sektorin osuus neljän prosentin tavoitteesta on kolmannes eli 1,33 %. Vuoden 2023 talousarvioesityksessä huomioidaan julkisen talouden suunnitelman 2023—2026 yhteydessä päätetyt valtion lisäpanostukset T&K-kokonaisuuteen. Vuodesta 2023 alkaen verotuksessa otetaan myös käyttöön tutkimus- ja kehittämistoiminnan lisävähennys T&K-investointien tukemiseksi. Valiokunta pitää verokannustimen toteuttamista tärkeänä ja katsoo, että toimenpiteen vaikuttavuutta on tarpeen seurata.

Talousarvioesityksen ohella eduskunnan käsittelyssä oleva hallituksen esitys valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta (HE 211/2022 vp) antaa suunnitelmallisen näkymän neljän prosentin tavoitteen saavuttamiseksi. Tutkimus- ja kehittämistoiminnalle on tärkeää luoda hyvä ympäristö ja panostaa toiminnan tukemiseen riittävästi julkista rahaa, jotta Suomen talous pysyy kestäväällä pohjalla. Pitkäjänteinen ja ennustettava tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitus antaa myös mahdollisuudet kasvattaa Suomen T&K-alan kansainvälistä houkuttelevuutta.

Sivistysvaliokunta on mm. koulutuspoliittisen selonteon käsittelyn yhteydessä todennut, että Suomen menestyksen kannalta on välttämätöntä panostaa tutkittuun tietoon, varmistaa tutkimusrahoituksen ennakoitavuus ja turvata tutkijoiden työ. Korkealaatuisen tutkimuksen tulokset ovat paitsi korkeakoulutuksen perusta myös mm. uusien sovellusten mahdollistaja kaikkialla yhteiskunnassa.

Tutkimus- ja kehittämistoimintaan kohdistuvat investoinnit mahdollistavat kokonaisuudessaan kasvua ja hyvinvointia. Valiokunta pitää tärkeänä, että panostuksia tutkimus- ja kehittämistoimintaan jatketaan määrätietoisesti. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan vahvistaminen edellyttää koulutusmäärien lisäämistä, työuranaikaiseen oppimiseen panostamista sekä Suomen houkuttelevuuden lisäämistä kansainvälisille osaajille.

Valiokunta korostaa myös ammattikorkeakoulujen merkitystä niiden harjoittaessa työelämälähtöistä ja aluekehitystä edistävää soveltavaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Ammattikorkeakouluilla on tärkeä rooli ulkopuolisen rahoituksen hankkimisessa. Toimintaan panostaminen edellyttää riittävää perusrahoitusta.

Opettajankoulutus

Opetusalan ammattilaisten osaaminen on merkittävä tekijä opetuksen laadun vahvistamisessa. Valiokunta painottaa opettajien perus-, perehdyttämisen- ja täydennyskoulutuksen tärkeää merki-

Valiokunnan lausunto SiVL 25/2022 vp

tystä. Korkeasti koulutetut, ammattitaitoiset ja työhönsä sitoutuneet opettajat ovat oppimisen ja sen myötä maamme osaamistason ylläpitämisen ja parantamisen kulmakivi. Opettajien ajantasaisen osaamisen ja työssä jaksamisen turvaamiseksi on huolehdittava kaikkien opettajien mahdollisuuksista kehittää ammatillista osaamistaan. Samoin on tärkeää löytää tasapaino kouluissa tehtävän kehittämisen ja opettajien työrauhan välillä.

Valiokunta painottaa, että opetusalan veto- ja pitovoimaa tulee vahvistaa riittävin ja vaikuttavin toimenpitein, jotta vältytään osaavan henkilöstön uupumiselta ja heikoista työolosuhteista johtuvilta alanvaihdolta ja alalle hakeutumisen houkuttelevuuden vähentymiseltä. Opettajan työn arvostukseen tulee kiinnittää huomiota. Opettajankoulutuksen kehittämisen ja hyvistä työolosuhteista huolehtimisen lisäksi esimerkiksi uusien opettajien ja johtajien mentoroinnilla voidaan parantaa opettajien työssäjaksamista ja alalla pysymistä.

Valiokunta pitää tärkeänä, että opettajankoulutusta kehitetään tutkimus- ja tietoperustaisesti. Tutkimuksen tukena tulee olla riittävä ja jatkuvana toimintana ylläpidettävä valtakunnallinen tietovaranto.

Vaikka opettajankoulutukseen kohdistuu jatkuvasti kehittämispaineita, on oleellista varmistaa kehittämistyön pitkäjänteisyys. On myös tärkeää huomioida, että muutokset opettajankoulutuksessa näkyvät koulujen arjessa viiveellä vasta, kun uuden opetussuunnitelman mukaisista opinnoista valmistuneet ovat siirtyneet opetustyöhön.

Opettajankoulutusta on kehitetty viime vuosina osana Opettajankoulutusfoorumin työtä. Foorumi on toiminut hankerahoituksella, jolla on pystytty kehittämään opettajan perus-, perehdyttämis- ja täydennyskoulutusta. Opettajankoulutusfoorumin aikana on ollut yli 50 erilaista opettajankoulutuksen kehittämishanketta, joiden avulla on kehitetty muun muassa kielitietoista pedagogiikkaa ja digitalisaatiota opetuksessa. Yhteistyö korkeakoulujen välillä sekä sidosryhmien kanssa on vahvistunut merkittävästi foorumin työn seurauksena, mikä on osaltaan kehittänyt ja uudistanut opettajankoulutusta. Myös opettajankoulutuksen pääsykoeuudistus tehtiin opettajankoulutusfoorumin hankkeena. Foorumin toimikausi on päättyvässä 31.12.2022. Valiokunta katsoo, että Opettajankoulutusfoorumin työllä on kehitetty opettajankoulutusta monin tavoin.

Kulttuuriala

Korona-ajan vaikutukset näkyvät yhä luovien alojen toiminnassa

Kulttuuri-, taide- ja luovat alat ovat kärsineet koronapandemiasta ennennäkemättömällä tavalla. Kyseisillä aloilla työttömyys lisääntyi ja yritysten liikevaihdot laskivat merkittävästi. Kansalaisten mahdollisuudet päästä nauttimaan kulttuurista ja taiteesta vähenivät oleellisesti, vaikka monet alan toimijat innovoivat uusia tapoja järjestää palveluja esimerkiksi verkkoyhteyksin.

Korona-aika on myös tuonut esille luovien alojen toiminta- ja toimijakentän moninaisuuden ja sen tunnistamattomuuteen liittyviä ongelmia. Esimerkiksi koronatukien kohdentamisissa ei aina ymmärretty ottaa huomioon eri toimintamuotoja ja niiden tarpeita. Tämä johtui osin siitä, että ratkaisuja tehtiin eri hallinnonaloilla, joilla luovat alat ymmärrettiin eri tavoin.

Valiokunnan lausunto SiVL 25/2022 vp

Valiokunta yhtyy talousarviossa (s. 431) esitettyyn tarpeeseen huolehtia kulttuurialan toipumisesta pandemiaa edeltävälle tasolle. Taide- ja kulttuurialan toimijoille suunnatut koronatuotet ovat helpottaneet ahdinkoa, mutta asiantuntija-arvion mukaan tilanteen korjaantumiseen menee vielä vuosia. Kriisivuodet ovat heikentäneet kyseisten alojen taloudellisia edellytyksiä, joita heikentää myös se, että yleisön osallistuminen ei ole palautunut entiselleen, vaikka toimintaa pystytään järjestämään.

Taide- ja kulttuurialan elpymisen selvittäminen edellyttää tutkittua tietoa, jossa on tarpeen käyttää vertailutietoa ja mittareita koronaa edeltäviltä vuosilta alkaen. Tutkimustietoa tarvitaan siitä, mihin kaikkeen — mahdollisesti vielä tuntemattomaankin — koronapandemia vaikutti. Tällä tiedolla on käyttöarvoa myös mahdollisiin tuleviin kriiseihin varautumisessa sekä kansallisen keskeytyksen vahvistamisessa.

Taiteeseen ja kulttuuriin tulee panostaa

Valtion vuotta 2023 koskevassa talousarvioesityksessä taiteen ja kulttuurin määrärahoihin ehdotetaan 599 miljoonaa euroa, joka on 13,1 miljoonaa euroa vähemmän kuin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa. Tämä on valitettavaa ottaen huomioon, että taide ja kulttuuri ovat entistä merkittävämmän luovan talouden ydin. Ilman taiteen ja kulttuurin alkutuotantoa Suomeen ei voi syntyä merkittävää luovaa sektoria eikä taloutta.

Taiteella ja kulttuurilla on sivistystehtävänsä lisäksi terveyttä ja hyvinvointia edistäviä vaikutuksia. Erityisen vahvaa tutkimusnäyttö on mielen hyvinvoinnin alueella. Valiokunta on useaan otteeseen tuonut esille huolensa lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemisen tarpeesta, jota koronapandemia on lisännyt entisestään. Valiokunta pitääkin myönteisenä, että talousarvioesityksen kulttuuria koskevassa lapsibudjetissa on huomioitu taiteen perusopetuksen valtionosuudet ja lastenkulttuurin avustukset. Niiden kohteena olevat toiminnat samoin kuin harrastamistoiminnan laajentaminen ovat merkittäviä lasten elämänlaatua ja hyvinvointia parantavia toimenpiteitä.

Valiokunta edellä todetun lisäksi korostaa, että taiteen ja kulttuurin alat ovat myös kasvua tuovia toimijoita, eivät vain valtionrahoituksen kohteita. Alojen toiminta läpäisee yhteiskuntamme eri sektoreiden rajat sosiaalisesti ja taloudellisesti. Niillä on myös potentiaalia olla osa kestävästä kehityksen ratkaisuja.

Kyseisten alojen suuri kasvu-, työllisyys- ja vientipotentiaali tulee hyödyntää kokonaisvaltaisesti. Siihen tarvitaan eri ministeriöiden, muun muassa opetus- ja kulttuuriministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön, välistä yhteistyötä. Taide- ja kulttuurialan tilasto- ja tietoperustaa sekä alan vaikuttavuuteen liittyvää tutkimusta tulee vahvistaa. Luovien alojen kasvupotentiaalin tunnistamiseksi on tärkeä seurata niiden kehitystä muiden toimialojen rinnalla. Tärkeää on myös ottaa käyttöön yrittäjäkasvatuksen mahdollisuudet kulttuurialaa vahvistavana tekijänä.

Kulttuurialan merkittävät yhteiskunnalliset vaikutukset ja alalla olevat haasteet on tunnistettu hyvin kesäkuussa 2022 julkaistussa Kulttuurialan tulevaisuustyöryhmän raportissa Kulttuurin aika on nyt ja aina². Valiokunta kannustaa työryhmän ehdotusten toimeenpanon edistämistä, mukaan lukien siinä mainittu kulttuuripoliittinen selonteko.

Valiokunnan lausunto SiVL 25/2022 vp

Elokuvataiteen saatavuuden turvaaminen

Valiokunta saadussa asiantuntijalausunnossa esille tuotuun viitaten kantaa huolta elokuvataiteen alueellisen saatavuuden turvaamisesta. Korona-aika on kurjistanut elokuva-alaa rankasti. Yli kaksi vuotta kestäneet rajoitustoimet vaikuttavat elokuvateattereiden kävijämääriin edelleen. Niistä aiheutuneita tulonmenetyksiä ei ole korvattu täysimääräisesti elokuvateattereille ja elokuvalevittäjille. Viimeisen koronasulun aiheuttamia tappioita ei korvattu elokuvalevittäjille ollenkaan.

Elokuvateattereiden huono taloudellinen tilanne vaikeuttaa niillä edessä olevan esityskaluston uusimisen toteuttamisen. Kymmenen vuotta sitten toteutetulla Suomen elokuvateattereiden digitoinnilla varmistettiin elokuvateatteriverkoston maanlaajuinen kattavuus. Se on kuitenkin vaarassa harventua, ellei käyttöaikansa päähän tulossa olevaa digitaalista esityskalustoa uudisteta. Tämä koskee 130 elokuvateatteria, ja niiden laitteistojen uudistamiseen tarvitaan neljän miljoonan euron määräraha seuraavan viiden vuoden ajalle.

Valiokunta pitää valitettavana, että kyseisiin laitteistoinvestointeihin ei ole vuoden 2023 talousarvioesityksessä varattu rahoitusta, ja esittää, että valtiovarainvaliokunta osoittaa riittävän määrärahan elokuvateattereiden esityskaluston uudistamiseen.

Kirjallisuuden e-aineistot lainauskorvauksen piiriin

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että kevään 2022 kehysriihessä e-kirjojen ja e-äänikirjojen lainauskorvausta varten tehtyä miljoonan euron budjettivarausta vuosille 2023—2026 ei ole sisällytetty vuoden 2023 valtion talousarvioesitykseen. Kyseinen uudistus on odottanut lainsäädännöllistä ratkaisua.

E-aineistojen kirjastokäytön korvaamista koskevassa selvityksessä³ ehdotetaan nykyistä lainauskorvausjärjestelmää laajennettavaksi koskemaan yleisistä kirjastoista tapahtuvaa e-kirjojen ja e-äänikirjojen lainausta. Selvityksessä on esitetty lainsäädännön muuttamisen rinnalle nopeampi etenemistapa. Sen mukaan ensi vuoden e-lainauskorvaus yleisten kirjastojen e-lainaamisesta olisi mahdollista toteuttaa ministeriön päätöksellä. Tämä puolestaan mahdollistaisi viime keväänä päätetyn kehysvarauksen nopean käyttöön ottamisen.

Valiokunta painottaa, että e-aineistojen kirjastokäytön lainauskorvausten maksujärjestelmä tulee toteuttaa eduskunnan ilmaiseman tahdon mukaisesti mahdollisimman pikaisesti. (*Valiokunnan lausumaesitys 2*)

Liikunta

Valtion talousarvioesityksessä ehdotetaan liikuntaan ja urheiluun 153,7 miljoonaa euroa. Sivistysvaliokunta pitää liikuntatoimeen panostamista erittäin tärkeänä. Valtion liikuntabudjetilla

2 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164225/OKM_2022_23.pdf?sequence=1&isAllowed=y

3 Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:41.

Valiokunnan lausunto SiVL 25/2022 vp

edistetään liikunnan ja urheilun edellytyksiä rahoittamalla mm. liikuntapaikkarakentamista, liikunnan kansalaistoimintaa, kuntien liikuntapalveluita ja huippu-urheilua. Kuten monessa muusakin toiminnassa, myös liikunnan ja urheilun edistämisen keskeistä rahoituksen tason pitkäjänteisyys ja ennakoitavuus.

UKK-instituutin laatimassa Liikuntaraportissa 2022 kuvataan suomalaisten lasten, nuorten, työikäisten aikuisten ja ikäihmisten liikkumista, paikallaanoloa ja fyysistä kuntoa (Suomalaisten mitattu liikkuminen, paikallaanolo ja fyysinen kunto 2018—2022, OKM:n julkaisu 2022:33). Raportin tulokset osoittivat, että suomalaiset viettivät suurimman osan valveillaoloajastaan paikallaan istuen tai makoillen. Raportista selviää, että suomalaisten liikkuminen vähenee koko koulun, tasoittuu työssä ja vähenee edelleen eläkeiässä.

Sivistysvaliokunta on huolissaan liikkumisen vähentymisestä, sillä liikunnalla on suuri merkitys ihmisten kokonaisuvinoinnin kannalta niin fyysisen kunnon, henkisen kestävyuden kuin yhteisöllisyyden vahvistamisessa. Vähäinen liikkuminen ja heikentyvä kunto aiheuttavat haasteita myös työurien pidentämistavoitteiden näkökulmasta. Liikkumattomuuden ja liian vähäisen fyysisen aktiivisuuden aiheuttamiin haasteisiin on tärkeää puuttua.

Liikunnan drop out -ilmiö eli liikuntaharrastuksen lopettaminen murrosikässä on Suomessa yleistä. Keinoja puuttua tähän ilmiöön ovat esimerkiksi matalan kynnyksen harrastetoiminnan kehittäminen ja nuoren kiinnittäminen osaksi seuratoimintaa uudessa roolissa esimerkiksi valmentajan, ohjaajan tai tuomarin tehtäviin. Myös kuntien ja hyvinvointialueiden tiivistä yhteistyötä tarvitaan pyrittäessä vaikuttamaan liikuntaharrastusten parissa pysymiseen.

Valtakunnallisten liikunnan edistämishjelmien eli Liikkuvat-kokonaisuuden avulla on viime vuosina pyritty edistämään liikunnallista elämäntapaa eri ikä- ja väestöryhmissä. Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamiin ohjelmiin kuuluvat Liikkuva perhe, Liikkuva varhaiskasvatus, Liikkuva koulu, Liikkuva opiskelu, Liikkuva aikuinen ja Ikiliikkuja. Valiokunta pitää tärkeänä, että väestöryhmien fyysistä aktiivisuutta edistävän Liikkuvat-kokonaisuuden resurssit turvataan pitkäjänteisesti myös vuodesta 2023 eteenpäin.

Valiokunta toteaa, että lapsille ja nuorille suunnatulla toiminnalla luodaan perustaa elinikäiselle liikunnalle. Valiokunta pitää lasten liikunnan edistämisen keskeisinä toimenpiteinä liikunnan lisäämistä koulupäiviin sekä Harrastamisen Suomen mallin ja Liikkuvat-kokonaisuuden jatkuvuutta. Valiokunta yhtyy myös asiantuntijalausunnossa esille tuotuun näkemykseen siitä, että kaikessa päätöksenteossa tulisi ottaa huomioon, mitä päätökset merkitsevät väestön — ja erityisesti lasten ja nuorten — fyysisen aktiivisuuden näkökulmasta. Tämä näkökulma on ajankohtainen mm. käynnissä olevan energiakriisin aikana, kun tehdään ratkaisuja energiankulutuksen vähentämiseksi ja energiakustannusten hillitsemiseksi.

Muita huomioita

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että Opetushallituksen määrärahan mitoitus valtion talousarvioesityksessä ei ole vastannut Opetushallituksen todellista menotasoa. Menoista valtaosa on kiinteitä menoja: henkilöstömenoja, vuokria sekä ICT-järjestelmien ylläpitomenoja toimittajamaksuina. Vuotuisia alimitoituksia on paikattu kertaluonteisina lisäyksinä joko täydentävässä ta-

Valiokunnan lausunto SiVL 25/2022 vp

lousarviossa tai lisätalousarviomenettelyssä. Valiokunta painottaa, että Opetushallituksen perustoimintamenoihin tulee saada pysyvä tasokorotus, jotta se pystyy suoriutumaan sille annetuista tehtävistä mahdollisimman hyvin.

Valiokunta pitää myönteisenä, että talousarvioesityksessä on varattu määräraha saamenkielisen oppimateriaalin tuottamiseen. Vuonna 2020 tehdyn selvityksen⁴ mukaan saamenkielisen oppimateriaalin saatavuus on parantunut, mutta vanhentunut ja opetussuunnitelman perusteiden vaatimuksia vastaamaton sekä joistakin oppiaineista kokonaan puuttuva oppimateriaali ovat aiheuttaneet vaikeuksia saamenkielisten lasten ja nuorten opettamiseen.

Käynnissä oleva energiakriisi heijastuu voimakkaasti kulttuuriin sekä liikuntaan ja urheiluun. Kasuvat energiakustannukset aiheuttavat haasteita kulttuuri- ja liikuntapaikkoja ylläpitäville kunnille, yrityksille ja muille yhteisöille, kuten liikunta- ja urheiluseuroille ja elokuvateattereille. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että tässä tilanteessa, kun ollaan vielä palautumassa koronajan tilojen sulkemisten aiheuttamista ongelmista, löydetään toimivat ratkaisut sille, ettei kulttuurin, liikunnan ja urheilun tiloja jouduta sulkemaan.

Valiokunta pitää kannatettavana, että talousarvioesityksen lapsibudjetointiosaan on sisällytetty kulttuurin, taiteen, liikunnan ja urheilun lisäksi muun muassa etsivä nuorisotyö. Sillä on tärkeä tehtävä tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja ohjata hänet yksilöllisten tarpeidensa mukaisiin palveluihin hänen omia toiveitaan kunnioittaen. Nuorten yrittäjyys-, talous- ja työelämätaitojen edistäminen vaatii erityistä huomiota, jotta pystymme pehmentämään inflaation vaikutuksia nuorten taloudelliseen tilanteeseen. Valiokunta korostaa nuorisotyön ja erityisesti etsivän nuorisotyön merkitystä nuorten hyvinvoinnin vahvistamisessa ja syrjäytymisen ehkäisyssä sekä pitää tärkeänä, että siihen varataan riittävät määrärahat.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sivistysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta lisää riittävän määrärahan lukutaito-ohjelman ja Lukulahja lapselle -ohjelman jatkamiselle,

että valtiovarainvaliokunta varmistaa riittävän määrärahan opettajankoulutuksen kehittämiseksi tutkimus- ja tietoperusteisesti,

että valtiovarainvaliokunta osoittaa määrärahan elokuvateattereiden esityskaluston uudistamistyön käynnistämiseksi,

että valtiovarainvaliokunta osoittaa riittävän määrärahan Opetushallituksen perustoimintamenojen kattamiseksi,

⁴ https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162565/OKM_2020_28.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Valiokunnan lausunto SiVL 25/2022 vp

että valtiovarainvaliokunta osoittaa riittävän määrärahan etsivän nuorisotyön turvaamiseksi ja

että valtiovarainvaliokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi kaksi lausumaa (Valiokunnan lausumaesitykset).

Valiokunnan lausumaesitykset

1. *Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy pikaisesti tarvittaviin toimenpiteisiin varhaiskasvatuksen opettajien riittävän aloituspaikkamäärän turvaamiseksi.*
2. *Eduskunta edellyttää, että hallitus toteuttaa e-kirjojen ja e-äänikirjojen saattamisen lainauskorvauksen piiriin pikaisesti.*

Helsingissä 27.10.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Paula Risikko kok (osittain)
varapuheenjohtaja Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Sanna Antikainen ps
jäsen Marko Asell sd (osittain)
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Veronika Honkasalo vas (osittain)
jäsen Hilikka Kemppi kesk
jäsen Anneli Kiljunen sd (osittain)
jäsen Mikko Kinnunen kesk
jäsen Pasi Kivisaari kesk
jäsen Ari Koponen ps
jäsen Mikko Ollikainen r (osittain)
jäsen Ville Valkonen kok
jäsen Sofia Vikman kok (osittain)
varajäsen Saara Hyrkkö vihr
varajäsen Anna Kontula vas (osittain)

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen
valiokuntaneuvos Maiju Tuominen

Valiokunnan lausunto SiVL 25/2022 vp
Eriävä mielipide

Eriävä mielipide

Perustelut

Yleistä

Perussuomalaisen päätöksenteon lähtökohtana on Suomen kansallisten etujen ja Suomen kansalaisten hyvinvoinnin turvaaminen. Tämän tulee näkyä myös julkisen rahan käytössä sekä koulu- ja kulttuuripolitiikassa.

Suomalaisessa työelämässä ja yhteiskunnassa laajemminkin on mittavia ongelmia ja kasvavia haasteita, jotka johtuvat yhteiskunnallisesta rakennemuutoksesta, työelämän murroksesta ja huonosta talouspolitiikasta, jossa ei olla riittävässä määrin asetettu menoja tärkeysjärjestykseen. Myös suomalainen varhaiskasvatus ja peruskoulu ovat kärsineet tämän seurauksena.

Suomalaisuus on myönteinen asia ja yhdistävä voimavara. Siksi pidämme tärkeänä, että koulutuksessa ja kulttuurissa arvostetaan ja edistetään suomalaisia arvoja, perinteitä ja osaamista. On muistettava se, että näistä huolehtiminen lepää globaalissa maailmassa vain ja ainoastaan suomalaisten harteilla. Käytännön tasolla tämä voi tarkoittaa muun muassa sitä, että kouluissa tulee jatkossakin voida laulaa esimerkiksi suvivirttä tai muita perinteisiä lauluja ja järjestää joulujuhlia historiallisia perinteitä kunnioittaen ilman, että asiasta täytyy erikseen keskustella.

Peruskoulu ja varhaiskasvatus

Peruskoulussa on mittavia ongelmia, jotka ovat seurausta koulutuspolitiikassa 2000-luvulla tehdyistä virheistä. Pelkkä rahallisten resurssien lisääminen ei siis ratkaise havaittuja puutteita, vaan tarvitaan muutos politiikassa ja ajattelutavassa. Inklusio on epäonnistunut, digitaalisuus ja itseohjautuvuus ovat heikentäneet oppimistuloksia, opettajien arvovalta ja auktoriteetti ovat rapautuneet ja opettajien aikaa kuluu turhaan erilaisiin hallinnollisiin tehtäviin.

Eriarvoisuus on mittavista panostuksista huolimatta kasvanut. Erityisesti poikien syrjäytymisriski on kohonnut ja haasteet muilla riskiryhmiin kuuluvilla oppilailla ovat kasvaneet entisestään. Tarvitaan korjausliike ja paluu perusasioihin, jotka ennen tekivät koulujärjestelmästäme maailman parhaan. Opettajille on annettava työrauha ja oppilaille selkeämmät rakenteet. Itseohjautuvuus kohti kännyköitä ja sosiaalisen median haitallisia ilmiöitä on korvattava keskittymisellä perustaitojen, kuten lukemisen ja laskemisen, opettamiseen.

Kaikenlainen kehittäminen pelkän kehittämisen vuoksi on laitettava syrjään. Opetussuunnitelmien muuttaminen ei saa olla itseisarvo, vaan kehittämisen tulisi olla vastaus johonkin konkreettiseen ongelmaan, jonka opettajat työssään tai vanhemmat lapsissaan ovat havainneet. Ylhäältä alas saneltujen koulutuspoliittisten uudistusten sijasta resurssit on keskitettävä esimerkiksi opettajien perustyön rauhan turvaamiseen, opetus- ja kasvatusalan ammattilaisten palkkaamiseen sekä esimerkiksi päiväkotien ja koulurakennusten sisäilmaongelmien korjaamiseen.

Valiokunnan lausunto SiVL 25/2022 vp
Eriävä mielipide

Opettaminen, oppimistulokset ja koulurauha kärsivät liian suurista opetusryhmistä. Erityisryhmiä on jouduttu purkamaan, ja tukea tarvitsevia oppilaita on siirretty perusopetusryhmiin. Perussuomalaiset haluavat pitää opetusryhmien koot riittävän pieninä sekä turvata erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden tarpeet. Inklusio on ollut kaunis ajatus, joka kuitenkin ei käytännössä toimi, ja asia on noussut viime aikoina voimakkaasti esille myös mediassa.

Koulurauhan ongelmiin ja kouluväkivallan kitkemiseen on yhä kiinnitettävä huomiota. Koulujen alueellinen eriytyminen on vakava ongelma, ja Suomessa on havaittavissa valitettavasti jo merkkejä myös jengiytymisestä. Tämä ilmiö tulee tunnistaa kouluissa ja siihen on osattava varautua myös niillä alueilla, joilla ongelmaa ei vielä ole.

Ruotsin kielen opiskelun on oltava vapaaehtoista kaikilla koulutusasteilla. Pakollisesta ruotsin opiskelusta vapautuu myös resursseja muiden vieraiden kielten opiskeluun tai sellaisten aineiden opiskeluun, jotka oppilaat kokevat aidosti kiinnostaviksi ja hyödyllisiksi. Ruotsin kielen historiallisen aseman ymmärtämiseen tai sen perusteiden yleissivistävässä mielessä riittävään opiskeluun ei vaadita nykymuotoista pakkoruotsia.

Varhaiskasvatuksen henkilöstöpula on myös vakava ongelma. Varhaiskasvatuksen lainsäädännössä tehtiin myös kohtalokkaita virheitä, jonka seurauksena esimerkiksi sosionomien määrät ovat romahtaneet. Perussuomalaisten mielestä varhaiskasvatukseen ei tarvita opetusta sukupuolen moninaisuudesta tai muusta epätieteellisestä muoti-ideologiasta, vaan resurssit on ohjattava lasten kasvatustyöhön ja lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten palkkaamiseen ja koulutamiseen.

Lukio ja ammatillinen koulutus

Perussuomalaiset haluavat edelleen taata laadukkaan lukiokoulutuksen edellytykset. Pidämme tärkeänä riittävän tiiviin lukioverkoston säilyttämistä. Samanaikaisesti painotamme toisen asteen oppilaitosten (lukiot ja ammattikoulut) välistä yhteistyötä. Ammatillisen koulutuksen ja osaamisen laatuvaatimuksia on yhdenmukaistettava. Samalla aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on otettava paremmin käyttöön, ja oppimispoluista on tehtävä käytännössäkin joustavia. Tämä lisää opiskelumotivaatiota.

Oppisopimuskoulutusta on edelleen tehtävä nykyistä tunnetummaksi vaihtoehdoksi. Käytännön työssä oppiminen on esimerkiksi monille pojille paras tapa kouluttautua ja hankkia itselleen työpaikka. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä katsoo, että oppisopimuskoulutuksella suoritettun tutkinnon tulee olla kaikin tavoin samanarvoinen kuin ammatillisessa oppilaitoksessa suoritettun tutkinnon.

Yliopistot

Yliopistokoulutusta tulee kehittää sivistysyliopistomallin mukaisesti. Yliopiston keskeinen tehtävä on kriittiseen ja analyyttiseen ajatteluun kasvattaminen. Sananvapauden korostaminen on akateemisessa ympäristössä itseisarvo ja kaikenlaisen ideologisen ja dogmaattisen ajattelun kyseenalaistaminen on oltava arkipäivää. Sananvapaus on länsimaisen sivistyksen, demokratian, tieteiden sekä taiteiden peruskivi, jota on puolustettava uhkilta.

Valiokunnan lausunto SiVL 25/2022 vp
Eriävä mielipide

Yliopistomaailmassa tulee antaa suomen kielelle riittävä arvostus. Lisäksi yliopistojen perustutkimukselle on taattava pitkäjänteisesti riittävä ja vakaa rahoitus laadukkaana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen turvaamiseen nykyisen pirstaleisen hankerahoituksen sijaan. Korkeakouluja tulee kannustaa ulkopuolisten rahoituskanavien käyttämiseen sekä pitkäjänteiseen alumniverkostojen rakentamiseen. Nämä toimisivat myös tarpeellisina kontakteina työelämään. Väitöskirjojen tasoon tulisi kiinnittää huomiota.

Korkeakoulujen ja yritysten yhteistyöhön ja osaamisen kaupallistamiseen on panostettava. Innovaatioiden ja tuotekehityksen toimintaympäristö tulee muuttumaan nopeasti globaalin kehityksen myötä. Vahvuuksista huolimatta Suomella on tutkimuksen ja kehitystoiminnan hyödyntämisessä kuitenkin puutteita, joita pitää paikata. Korkeakoulujen innovaatioympäristöä voidaan kehittää ottaen mallia muun muassa anglosaksisten maiden yliopistojen kampuksilta.

Lopuksi

Perussuomalaiset haluavat panostaa kaikkien suomalaisten liikuntaan suoraan järjestöjen kautta. Tämä mahdollistaa tarkoitukseen varattujen määrärahojen tehokkaan käytön mahdollisimman pienillä hallintokustannuksilla, jolloin voitaisiin edistää mahdollisimman monen suomalaisen lapsen ja nuoren tervettä ja liikunnallista kehitystä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 27.10.2022

Sanna Antikainen ps
Ari Koponen ps